

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 40 kr., za pol leta 1 fl. 50 kr., za četert leta 55 kr.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 40, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 10 kr.

V Ljubljani v sredo 28. julija 1858.

Občinski pašniki ali gmajne

čemu jih imajo kmetje, in kaj bi bilo bolje?

Od občinskih pašnikov ali gmajn se je že dosti govorilo, pa še vse premalo doseglo. Naj zastavim tudi jez peró in razločim to reč enmalo. Pokazati želim od ene strani škodo, ki si jo deležniki občinskih pašnikov sami sebi delajo, — od druge strani pa razodeti dobiček, ki bi si ga lahko naklonili iz toliko zanemarjenega sveta; se vé, da mislim tú le take pašnike, ki se dajo obdelati in v njive ali travnike predelati.

Največja škoda za pašnike je to, da se pase na njih. Komaj se začne spomlad in se mila natura gibati jame, že začne čednik trobiti in živino skupej goniti, in odsihmal jo dan za dnevom do pozne jeseni goni na revni pašnik, da vsaka še tako nježno travico, kakor hitro iz zemlje pribode, s korenem vred pomuli, in včasih še celó pozimi nima mirú, da bi se zemlja spočila.

Če se prezgodaj živina na pašnik spuša, se zamori vsaka še taka slaba bilka, kader iz zemlje pomolí že v kali tako, da se pozneje ne more okrevati več in da vsahne za vselej.

Res, da živina spomladi na pašniku ene dni, k večjemu tudi kake tedne kaj živeža dobiva, — kaj pa potlej, ko je pašnik že vès oguljen, ko je ni zelene bilke zagledati? Prijatelj, povej mi, s čem se ti bo živina zdaj napasla?

Komu se ne bo taka živina v serce usmilila, ktera se po tacih ognjusenih pašnikih lačna in klaverna prepleta, kamor se tú in tam še tudi gosí na pašo gonijo! Kaj terpi v hudi vročini, posebno ob vročih poletnih dnevih, kjer jo hudi merčesi od jutra do večera do kervavega pikajo, huda žeja muči in lakota tare dan na dan, zraven tega pa jo večkrat še nadležje slabo vreme.

Zato se pa tudi pogostoma godí, da se uboge kravice, prehude lakote nadležvane, rade od čede odbijajo, v stran zahajajo in na bližnje travnike ali obdelane njive silijo, žito in travo, kar ne požró, zlo polomastijo in dovelj škode napravijo.

Druga velika škoda za živinorejo so pa pašniki tudi zato, ker se premalo ali celó nič na spól živine ne gleda, telíce in junčiki skupej na pašo gonijo; zato se pa zgodí, da veliko prezgodaj po plemenu grejo. Ta napaka je vsacemu živinorejcu tako znana, da mi ni treba tukaj posebno od nje govoriti.

Koliko se na pašnikih gnoja po nemarnosti pogubi, si vsak gospodar sam lahko prerajta, in vendar je gnoj zlata ruda vsakega kmetovavca. Brez gnoja je kmet berač.

Ali se je dalje čuditi, da gospodinje tožijo, da malo in slabega mleka od svojih kravic namolzejo. Rad vam, drage gospodinje, verjamem, da malo namolžete, zato ker svojim kravčatom v hlevu malo klaje pokladate, in jih lačne na omuljene pašnike zaganjate. Kako se vam bodo dobro obnašale in dovelj dobrega mleka dajale; saj iz nič ni nič! —

Kdor vse to dobro premisli, se bo kmali prepričal, kako velika škoda so gmajne celi vasi in vsakemu gospodarju posebej.

Ali se pa ne dá tako zanemarjen pašnik zboljšati in v njive ali senožeti spreobrniti, če se razdelí med deležnike? Skušnje to pričajo na sto in sto krajih!

Morebiti se dá tudi, posebno če je blizo vasi in če ni ne za njivo ne za travnik, v vert spreobrniti in z raznim sadjem zasaditi.

Gotovo je, če bi kmetovavci po nasvetovani poti gospodarili in bi začeli svoje pašnike z večjim pridom rabiti, da bi se njih stan od leta do leta veliko veliko zboljševal in njih mošnjica dosti bolj polnila.

Končajte ta sostavek moram pa opomniti, da ne mislim, da bi se pašniki nikoli ne popasovali, ampak le tam jih velim v kaj družega spreobrniti, kjer vé, da bojo kmetovavcom v drugi podobi donašali dokaj več dobička kakor sama borna paša.

Gospodarske skušnje.

(Vrabci pri kozolcih, in kako jih najbolje odganjati). Že večkrat sem bral v „Novicah“ pa tudi v drugih kmetijskih časnikih: nikar preganjati vrabcev, ker tisto malo škodo, ki jo storé, da pozobljejo kako zerno, povernejo na drugi strani stokrat, ker pokončajo veliko škodljivega merčesa. Da pokončavajo črve in gosence, je res, in zato so tudi vrabci naši dobrotniki, — ali tudi je res, da, kader se v celih trumah zaleté na kozole, kjer je pšenica spravljena (reži se ne loti vrabec), pozobljejo iz klasja, ki odzvunaj visí in ktere ga lahko pikajo, tako čisto vse, da bo v unanjem klasji le redko katero zernice ostalo. Škoda je tedaj takrat gospodarju velika — in druge krati dobrotniki vrabci so sedaj hudi tatje. — Kako se te nadloge znebiti, pa vendar vrabcev ne neusmiljeno preganjati? Jez sem to-le skusil, in morem vsem gospodarjem nasvetovati; naj storé tudi oni tako, potem pa v „Novicah“ naznanijo, ali se je kakor meni tudi njim skušnja tako dobro obnesla. Naj si za vsak štant žita (posebno pšenice, ktera je vrabcom najbolj pri sercu) vstrelijo kaka dva vrabca, in jih obesijo potem na kol zgorej spod strehe. Pervi dan, ko se to stori, še zmiraj letajo vrabci nad pšenico, ker se tega strahú ne bojé; berž pa, ko drugi ali tretji dan obešeni vrabci gnjiti in tedaj smrdeti začno, ti ne pride noben vrabec več zraven, in sicer tako dolgo ne, dokler jih ta smrad preganja, kar po mojih skušnjah terpi blizo en teden, se vé, kakor je vreme. Če si tedaj za vsak štant nastrelíš vsaki teden 2 vrabca, boš lahko odverníl tatinske goste, in s tem si brez neusmiljenosti svoj cilj in konec dosegel, ker le malokterim si življenje vzel, vse druge pa pri življenji pustil, le napotil si jih si kod drugod živeža iskati, ne pa v kozolcih pri žitu.

Juri Pajk.

(Zoper bolhe in gosence na zelji, repi in drugem sadežu), kterih bo gotovo tudi letos veliko, ker letos nobenega merčesa ne manjka, svetuje kmetijsk časnik kot najboljšo pomoč: Golobjeka deni v kako kad, zraven pa še en malo pod milim nebom razpadenega apna; vlij na oboje merzle vode, in vse naj se namaka najmanj

24 ur. V to vodo pomakaj potem slamnato omélo in škropi ž njo bolhe in gosence, kadar jih zapaziš. Namesto oméla utegneš tudi tisto brizglo vzeti, s katero vertnarji cvetlice škropijo. Če je dež izpral to vodo, preden je perje tako terdo postalo, da ga ne morejo bolhe več jesti, poškropi še enkrat. Če je ta voda prehuda, postanete perve dve peresci rade rumenkaste, pa to nič ne škoduje, marveč vse še raje raste po nji. Ako pa bi utegnila ta voda vendar le prehuda biti, kar se lahko pred poskusi, napravi jo redkejo, da ji priliješ še vode.

Poduk

za take, kateri niso zdravniki, kako oživljati dozdevno-mertve in pomagati v naglih smertnih nevarnostih.

Kako ravnati z zavdanimi?

1. Kadar je bilo komu zavdano, je skerbeti, da se strup berž ko berž z bljuvanjem iz želodca spravi. Samo kadar je kdo si s tako imonovanimi razjedljivimi strupeninami zavdal ali da mu je bilo zavdano, na pr.: s hudičevim oljem, kraljevo vodo (šajtvaser), s solno kislino, solnitarjevo kislino, z lugom itd., takrat je treba, preden se napravi bljuvanje, vselej tako delati, kakor bode spodej v 2. in 3. rečeno.

Da se bljuvanje (kozlanje) napravi, je treba nebo in gerlo z mokrim peresom šegati ali pa naj si zavdani vtakne sam perst v gerlo globoko, kolikor more. Bljuvanje se tudi prav lahko napravi, če si zavdani s kako pijačo želodec prav napolni. Zavoljo tega naj pije prav veliko vode, mleka, siratke in zdolej imenovanih pijač, kozarec za kozarcom, kolikor jih va-nj more. Dostokrat se mu vzdigne potem že samo, če pa ne, naj si šegače še gerlo.

Posebno pa je pri posamnih strupeninah tako-le ravnati:

2. Ostrupenje ali zavdanje z razjedljivimi kisljinami. Zavdani pije zaporedoma več kozarcev vode, v katero se denete 1 ali 2 žljici magnezije ali ubije par jaje, ali pa pije s kredo zmešane vode, mjlilnice (žajfnice) ali mleka, mandeljnovoga mleka; to nekako zveže kislino, posebno jo pa stanjša, in stanjšana kislina se izbljuje potem.

3. Ostrupenje ali zavdanje z lugastimi rečmi. Tu se dajajo z vodo mešane kisljine piti, kakor: jesih z vodo mešan, kislj z vodo mešani jagodni sok, med tem pa tudi mleka, mandeljnovoga mleka, olja in skusi naj se napraviti berž berž bljuvanje.

4. Ostrupenje ali zavdanje z mišnico. Napravi naj se koj bljuvanje, pa večkrat, in dá naj se obilo piti vode z železno rujó mešane, magnezije z vodo, mlačne vode, olja, in napravi naj se, če se samo ne vzdigne, bljuvanje, kakor je bilo že rečeno.

5. Ostrupenje z zelenim volkom (Grünspan) in drugimi kotlovinami. Tu se je varovati vsake kisle pijače, in skerbeti je le za večkratno bljuvanje, katero se podpira z obilim pitjem vode z jajcovim beljakom, cukrove vode, magnezije z vodo, mleka, siratke, goveje juhe in žlezastih pijač.

Enako se ravná, kadar si kdo zavdá ali se mu zavdá z izdelki živega srebra in z drugimi strupenimi kovinami.

6. Ostrupenja z rastljinami ali živalmi. Tu sem se štejejo gobe, gljive, gnjileče meso, gnjile klobase, gnjil sir, španjske muhe, turški mak, trobelika, strupeni oreh, naperstek, volčja jagoda, zobnik itd. Tudi kadar človek kaj tacega požije, je skerbeti, da berž ko berž in večkrat izbljuje. Zavoljo tega je treba gerlo šegati in obilo mlačne vode, žlezastih, oljnatih pijač, vmes pa od časa do časa črnega, gorkega kafeta piti, posebno pri zavdanji po gobah.

Na španjske muhe, na iz njih narejeno omako (tinkuro), na gnjile klobase in na gnjil sir pa olja in oljnatih pijač dajati, je škodljivo.

Če človek, kateri si je zavdá ali kateremu je bilo zavdano, omedljuje ali je omamljen, se mu poliva glava z merzlo vodo, na glavo se pa pokladajo v merzli vodi zmočene rute; če pa slabo sope ali sopsti neha, je ravnati, kakor je bilo pri zmerznjencih pod 9, 10 in 11 rečeno.

Kdor ima dnarja, naj poslušá!

O vseh Svetih pride nov dnar.

Kaj bo pa s starim?

Stari dnar ali ta, ki ga zdaj še imamo, naj je kovan ali papirnat, se bo počasi zamenjal v novega in ta bo potem stopil na mesto starega.

To pa se ne bo zgodilo na enkrat.

Kako pa?

Cekini so že 1. dan tega mesca zgubili ime dnarja, — vrednost zlata pa še imajo, — al kdor zdaj noče cekina za plačilo več vzeti, ga ne more nihče siliti, ako ni bilo že poprej pri kakošnem dolgu izgovorjeno, da se ima s cekini plačati.

1. dan tega mesca so bili tudi preklicani bankovci (šajni) od leta 1811. Le samo cesarske vélike kase v vsaki deželi jih jemljejo do vseh Svetih, — pozneje pa ne bodo za nič. Kdor ima še kaj te robe, naj jo spečá, da ne bode prepozno!

Do vseh Svetih le veljajo še sledeči sreberni dnarji: stari polgoldinar, stare petice po 17 kr., stare petice po 15 kr., stare dvojače. Kdor ima še kaj takega dnarja, naj ga spečá do vseh Svetih; če ne, mu jih nobeden ne bo vzel za plačilo.

O vseh Svetih bode preklican in nikjer več ne bo jeman sledeči kupreni dnar: šajnkrájcarji po 6, 3, 2, 1 in polkrájcarja, razun teh pa tudi naši kupreni groši (3 krájcarji) in pa naši venarji ne. — Šajnastih krájcarjev je še dosti med ljudstvom v tistih deželah, ktere so šajnast dnar imele (pri nas na Krajskem ga že zdavnej ni); kuprenih grošev (3 krájcarji) in pa venarjev je pa še povsod dosti; — kdor tedaj tega dnarja kaj ima, naj se podviza, da ga zmenja ali ž njim plača, — o vseh Svetih ne bo za nič.

Vsi drugi sreberni in kupreni dnarji in pa bankovci, ki jih zdaj imamo, pa bodo tudi še prihodnje in sicer tako dolgo veljavni, dokler ne bojo preklicani, — al o vseh Svetih bojo premenili svojo vrednost po novi veljavi, in le po ti veljavi se bojo v kasah in pa med ljudstvom jemali, takole:

Stari dnar:	po novem dnarji:
Polkrájcarja	pol krájcarja,
Krájcar	1 krájcar in pol,
Dva krájcarja	3 krájcarje,
Sreberni groš	5 krájcarjev,
Petérka (finfarca ali 1/4 lire)	8 krájcarjev in pol,
Dvojača	10 krájcarjev,
Desetica (1/2 lire)	17 " "
Dvajsetica (stareje kov.)	34 " "
Dvajsetica (nove kov.)	35 " "
Goldinar ali zlatnik	1 gold. 5 krájcarjev.
Tolar ali 2 gold. ali 2 zlat.	2 gold. 10 krájcarjev.
Krízavec	2 " 30 "
Polkrízavca	1 " 12 "
Četert krízavca	— " 55 "

Le edini ta dnar bo po vseh Svetih, dokler ne bode sčasoma tudi preklican, veljavo imel zraven novega dnarja.

Koliko pa bo novih dnarjev?